

Сабақтың тақырыбы:

*Еуразия материгін қорытындылауда
ҰБТ-ға дайындау әдістері*

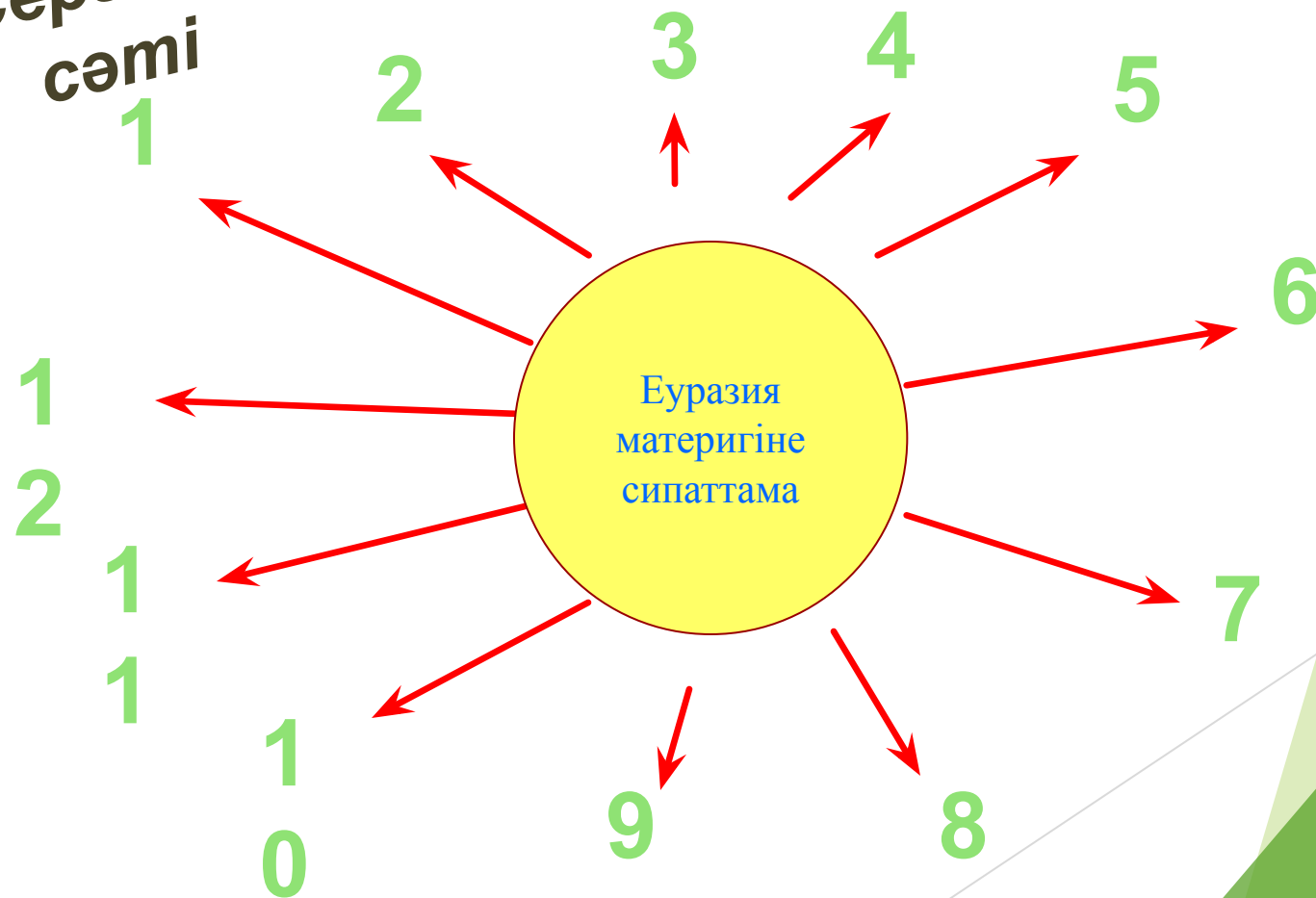
Сабақтың мақсаты:

- А) білімділік: оқушыларға Еуразия материгіндегі табиғат ерекшеліктерімен халқының ерекшелігі жайында мәлімет беру.
- Ә) дамытушылық: тақырыпқа ынта қойуға, оның мақсатын, мазмұнын, болашағын түсініп, іс жүзіне асыра білуге дағдыландыру.
- Б) тәрбиелік: табиғатты сүюге, қорғауға, аялауға тәрбиелеу.

Сабақтың барысы: I. Ұйымдастыру кезеңі

II. Сабақтың мақсатымен таныстыру.

Сергіту
сәті
1

Географиялық орны. Қоныстану тарихы

Материктің құжаты:, S= км²

..... Дүние бөліктерінен тұрады:	Географиялық орны	Экваторға қатысты (атауы мен координаты)	Солтүстік шеткі нүктесі
			Оңтүстік шеткі нүктесі
		Бастапқы меридианға қатысты (атауы мен координаты)	Батыс шеткі нүктесі
			Шығыс шеткі нүктесі
		Басқа материктерге қатысты (дүние бөліктері бойынша)		
.... 4 мұхит және теңіздерге қатысты				
..... климаттық белдеулерде жатыр				

1. Сөйлемдерді толықтыр.

Еуропа мен Азияның арасындағы шекара шартты түрде тауларының шығыс баурайымен өзендерінің бойымен, теңізінің солтүстік жағалауымен және маңы ойпатымен өтеді. Одан әрі - таулары, теңіз, бұғазы, теңізі, бұғазы, теңізі, теңізі, бұғазы арқылы өтеді.

2. Материктің ашылу тарихы туралы оқулық материалын толықтыр.

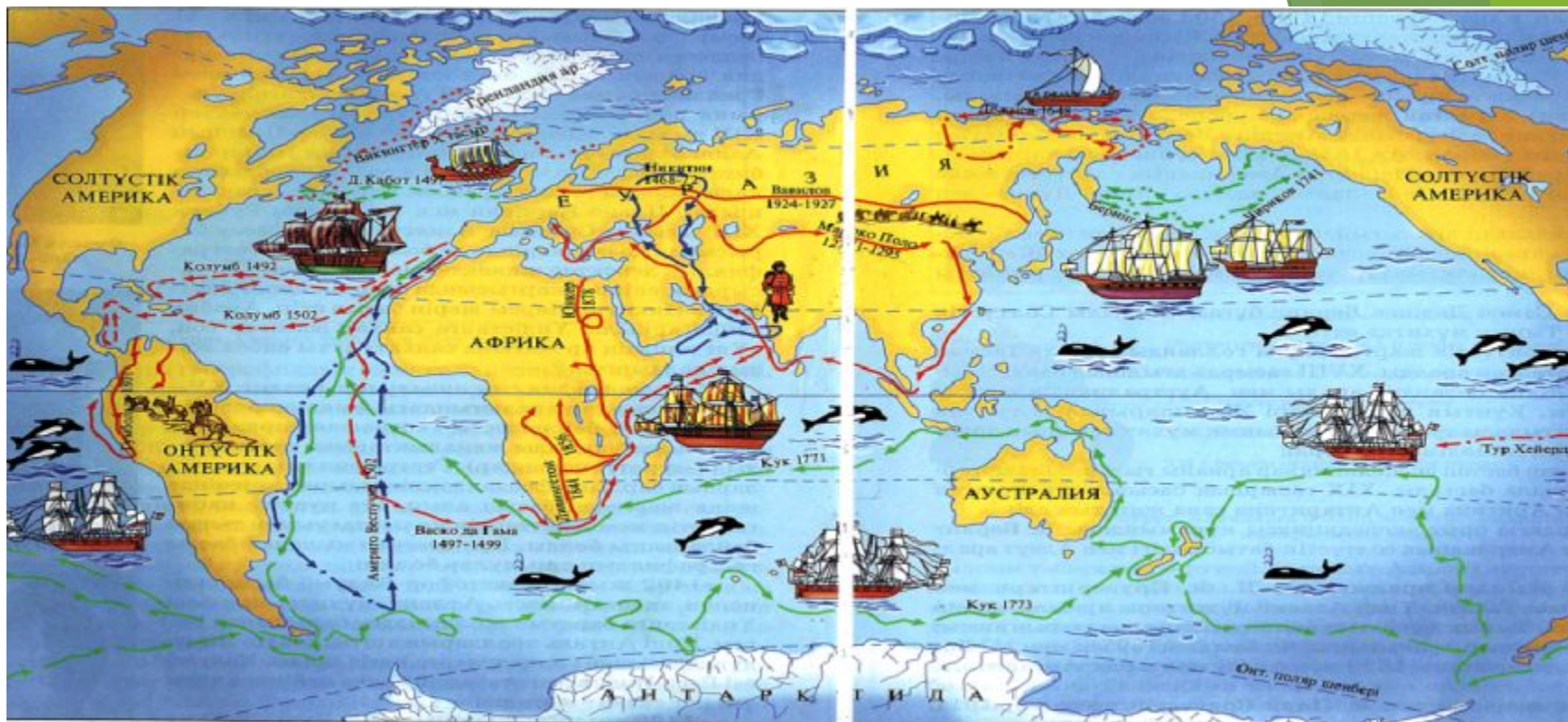
- Ежелгі Жерорта теңізінің халқына олардың өздерінен батысқа қарай орналасқан жерлер:

Еуропа (финикия тілінен аударғанда «эреб».....білдіреді) және шығысқа қарай – Азия («асу».....білдіреді) белгілі болған.

- СИ. Дежнев 1648 жылы теңізшілерден бірінші болып Азия мен Американың арасындағы бұғазды ашты және Еуразияның ең шеткі шығыс нүктесін белгіледі. Ол қандай нүкте?
- 1868 жылы «шекаралық» баған-белгі орнатылған. Бұл ескерткіш шойыннан биіктігі 4 метр болатын кішкентай шіркеу түрінде жасалған. Оның шығыс жақ бетінде «Азия», ал батысында - «Еуропа» деген жазулар бар. Шекара өтетін жота..... деп аталады.

Бұдан оңүстікке қарай дәл сол меридианда 1960 жылы баған-ескерткіш қойылған. Оның жоғарғы жағына глобус және оны «айналып» жүрген Жердің жасанды серіктері мен ғарыш кемесінің модельдері орнатылған.

- Бұл теңдесі жоқ ескерткіш: тастан жасалған іргетастың үстіне жер шары, ал оның үстіне биік тақтатас орнатылған. Ол Азияның тап ортасына - Туваның (Ресей) астанасы -..... қаласына тұрғызылған, оның координаталары -.....

ТЕҢІЗ САЯХАТШЫСЫ	«Әулие Фока»	«Әулие Гавриил»	«Диана»	«Мирный»
М. П. Лазарев				
Г. Я. Седов				
В. Беринг				
В. М. Головнин				

2. Еуразияның және дүние жүзінің физикалық картасын пайдалана отырып сәйкестерін тап. Бұл теңіздер қай мұхит алабына жатады.....

Қара теңіз

Солтүстік теңіз

Жерорта теңізі

Балтық теңізі

Қайраңдары мұнай мен газ қорына бай

Ішкі теңіз

Ең лас теңіз

Еуропаның солт. теңізі

3. Еуразияның солтүстік жағалауына

саяхат жаса (Мурманскіден Беринг бұғазына дейінгі солтүстік сауда жолымен). Жолында кездескен теңіздерді ата.....

Солтүстік Мұзды мұхит

теңіздерінің ерекше айырмашылығын көрсет.....

Норвег теңізі —

Актеңіз—.....

Гренланд теңізі—

Баренц теңізі—

4. Атласты пайдалана отырып,

Еуразия жағалауындағы Тынық және

Үнді мұхиттары алабына кіретін

теңіздердің атауларын жаз.

1) Шеткі теңіздер:.....

2) Ішкі теңіздер: а) материкаралық:

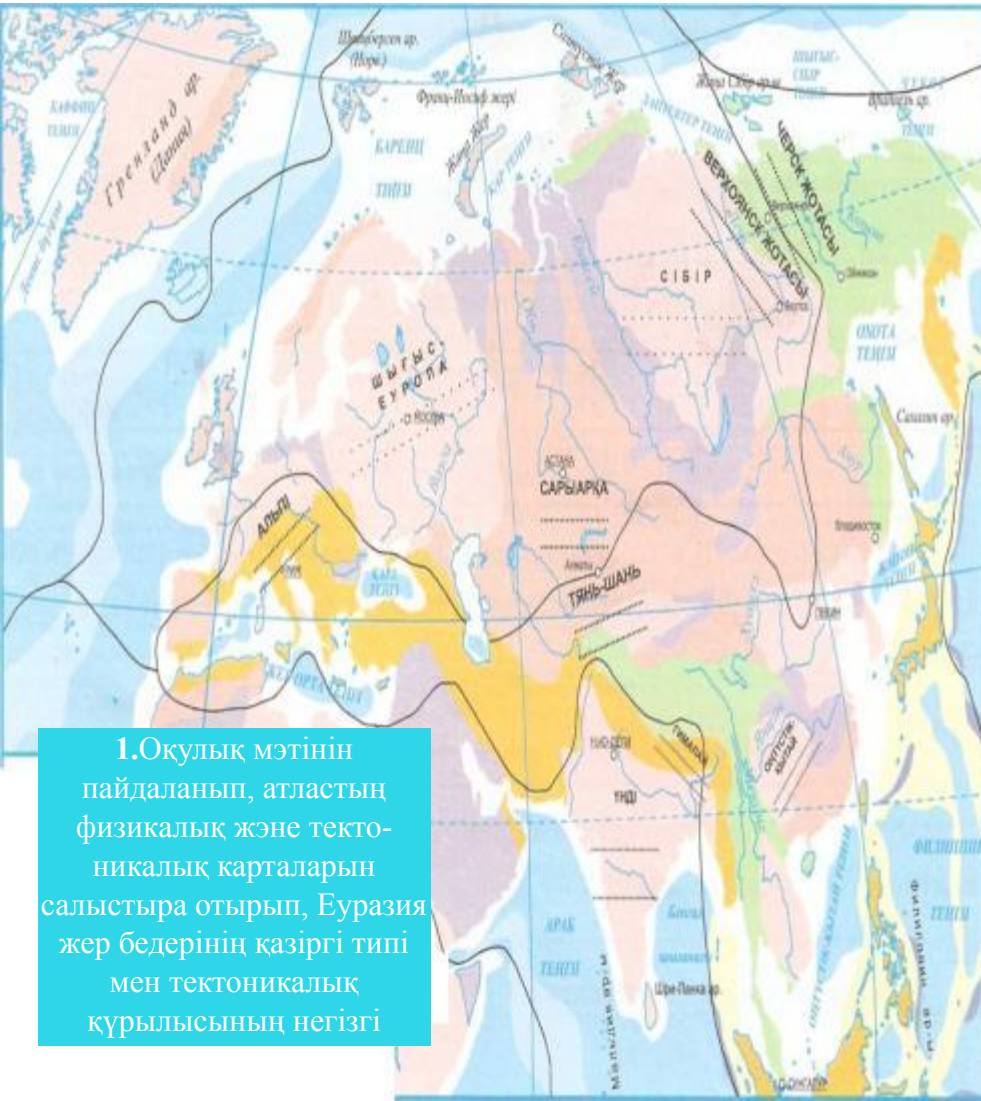
ә) материкішілік:

3) Араларалық теңіздер:.....

МҰХИТ	ТЕРЕҢДІГІ max	НАУАСЫ	ШАРУАШЫЛЫҚ ТА ПАЙДАЛАНУ

Тынық теңіз картасына қарап,
Еуразия жағалауында кездесетін
ішкі теңіздердің аттарын

Еуразия жер бедерінің қалыптасу ерекшеліктері

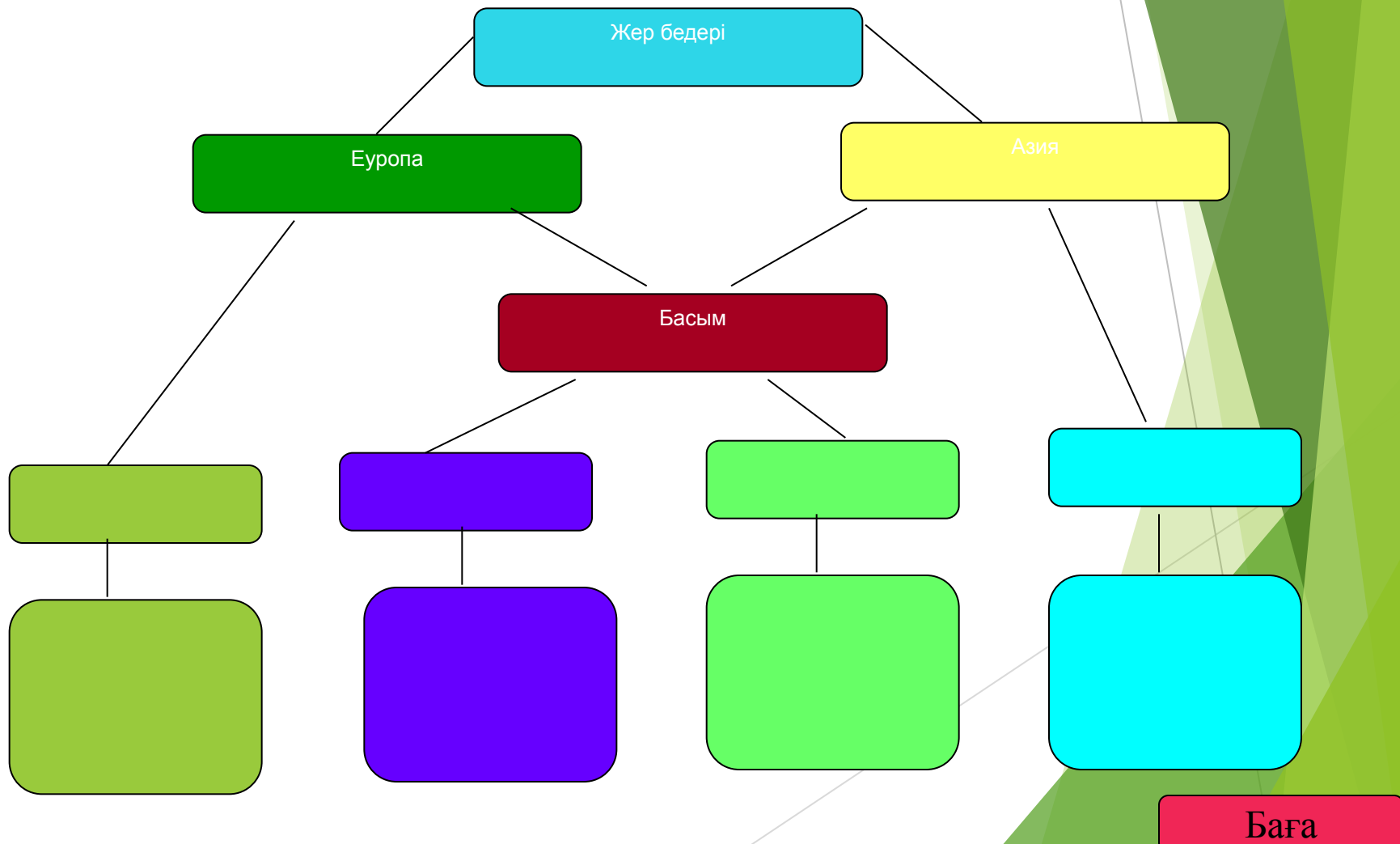
1. Оқулық мәтінін пайдаланып, атластың физикалық және тектоникалық карталарын салыстыра отырып, Еуразия жер бедерінің қазіргі типі мен тектоникалық құрылысының негізгі

2. Еуразияда болған жер сілкіністері мен жанартаулық атқылаулардың хронологиялық тізбегін құр және олардың географиялық атауларын көрсет. Еуразия аймағындағы жанартаулардың орналасу заңдылықтары туралы тұжырым жаса.

3. Топырақты төбешіктермен қоршалған қала жер сілкінісінің эпицентріне тапболды. Жер сілкінісі кезінде қатты жаңбыр жауып тұрды. Аталған жағдайларды ескере отырып, жер сілкінісінен

келген зардаптың бірін сипаттап бер. Ең қауіптісі-..... Олар өзендерді бөгеп тастайды да..... басталады.

4. «Еуропа мен Азияның жер бедерінің негізгі түрлері» сызбасын толтыр.

Еуразияның пайдалы қазбалары

1. Физикалық және тектоникалық карталардың көмегімен сәйкестерін ірікте;

АСЫЛ ТАСТАР			МЫС КЕНІ			ТЕМІР КЕНІ			Мұнай ГАЗ			Қалайы кені			ТАС КӨМІР		

- 1) Парсы шығанағы маңы
- 2) Скандинавия таулары;
- 3) Шри-Ланка аралы;
- 4) Ұлы Қытай жазығының солтүстігі;
- 5) Малакка түбегі;
- 6) Еуразияның шығыс бөлігі;
- 7) Һндістан түбегі;
- 8) Каспий маңы ойпаты.

2. Магмалық пайдалы қазбаларға қатысты пікірлерді қызыл түспен, шөгінді пайдалы қазбаларға қатысты пікірлерді жасыл түспен белгіле.

- •Магманың қатуынан түзілген жыныстар
- • Органикалық заттардың мұхиттың табанындағы шөгінділер құрамында ұзақ уақыт жатуы нәтижесінде пайда болған жыныс
- •Кристалл түрінде кездеседі
- •Жер қыртысының тереңінде қабат түзіп жатады

Еуразияның климат қалыптастырушы факторлары

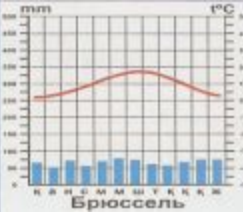
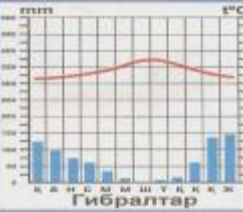
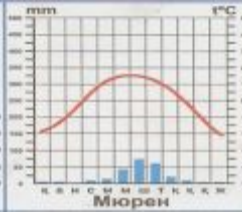
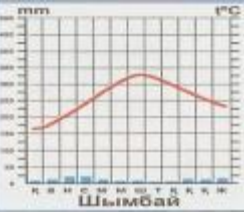
1. Ең үлкен аумақты қандай климаттық белдеу алып жатыр?.....
Қандай климаттық белдеу материктің ортасына дейін ғана созылып жатыр?

2. Тиісті нысандармен толықтыр және «Еуразияның климат қалыптастырушы факторлары»

Еуразияның климаттық белдеулері

1. Берілген жоспарға сәйкес климатограммаларды сипатта:

<p>климатограммалар</p> <p>сипаттама жоспары</p>	 <p>Брюссель</p>	 <p>Гибралтар</p>	 <p>Мюрен</p>	 <p>Шымбай</p>
Жыл ішіндегі t-ң өзгеруі				
Ең суық айдың орташа t-сы				
t-ның жылдық амплитудасы				
Жауын-шашынның жылдық мөлшері түсу мерзімі				
Жыл ішіндегі жауын мөлшері, t-ң өзгеру себептері				
Климаттық белдеу				
Климат түрлері				

2*. Өзің тұратын жердің климатына сипаттама бер.

а) Өзің тұратын жердің климаты қандай климаттық белдеуге сәйкес келетінін анықта.

ә) Ол..... белдеулерінің қай облысында орналасқан?.....

б) Шілденің орташа температурасы -....., қаңтардың орташа температурасы -....., Қай бағытқа қарай өзгереді және неліктен?.....

в) Басым желдер (маусымдарға қарай).....

д) Жауын-шашынның жылдық мөлшері мен олардың режимі.....

Жауын-шашын көлеміндегі айырмашылықты қалай түсіндіруге болады?.....

не КОНТИНЕНТТІК

КЛИМАТ	айлар	ТЕМПЕРАТУРА	ЖАУЫН - ШАШЫН	МҰХИТТЫҢ ӘСЕРІ	АУА МАССАЛАРЫ	
					мұхит бетінің	құрлық бетінің
ТЕҢІЗДІК	қаңтар					
	шілде					
КОНТИНЕНТТІК	қаңтар					
	шілде					

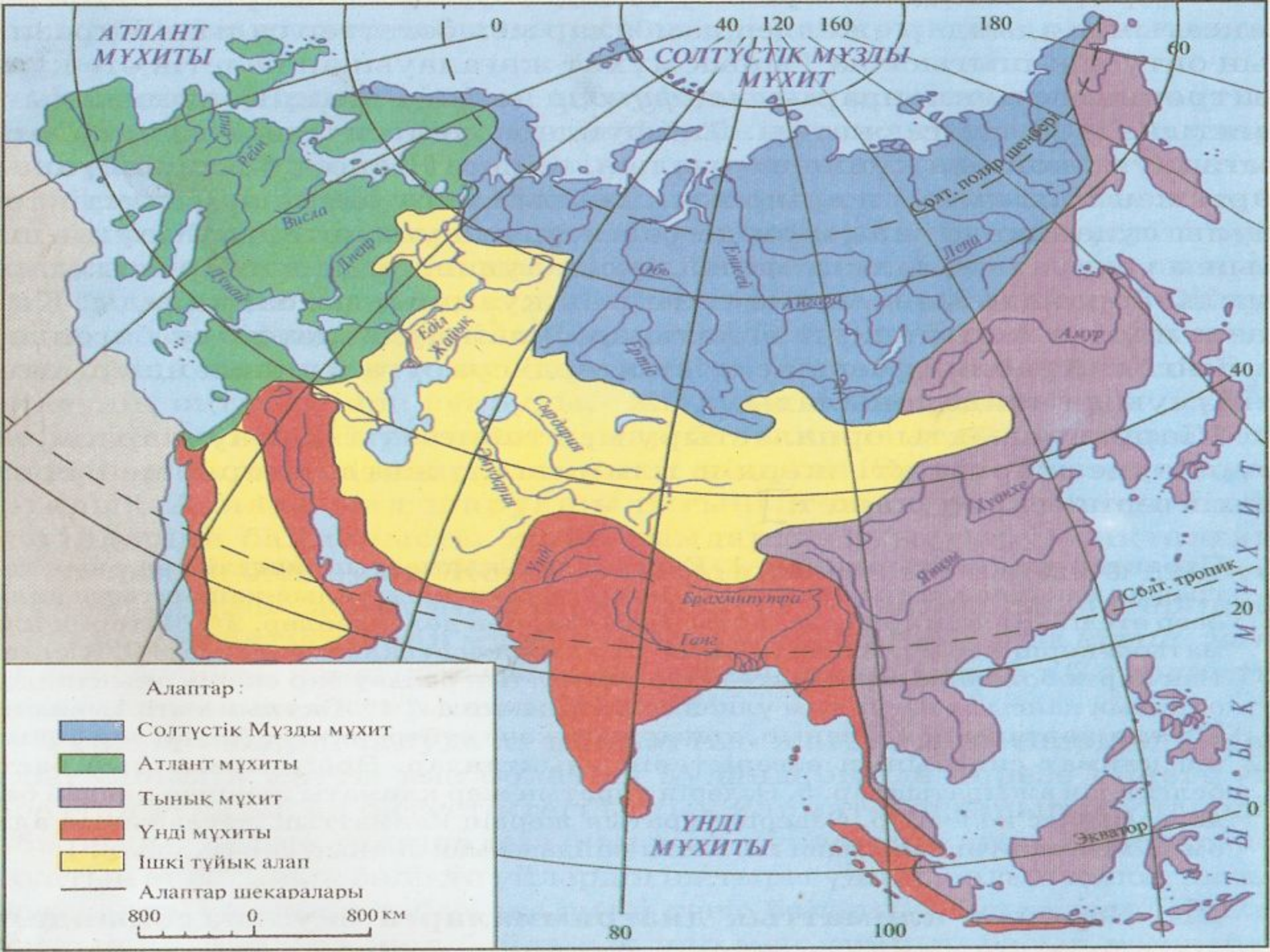
Баға

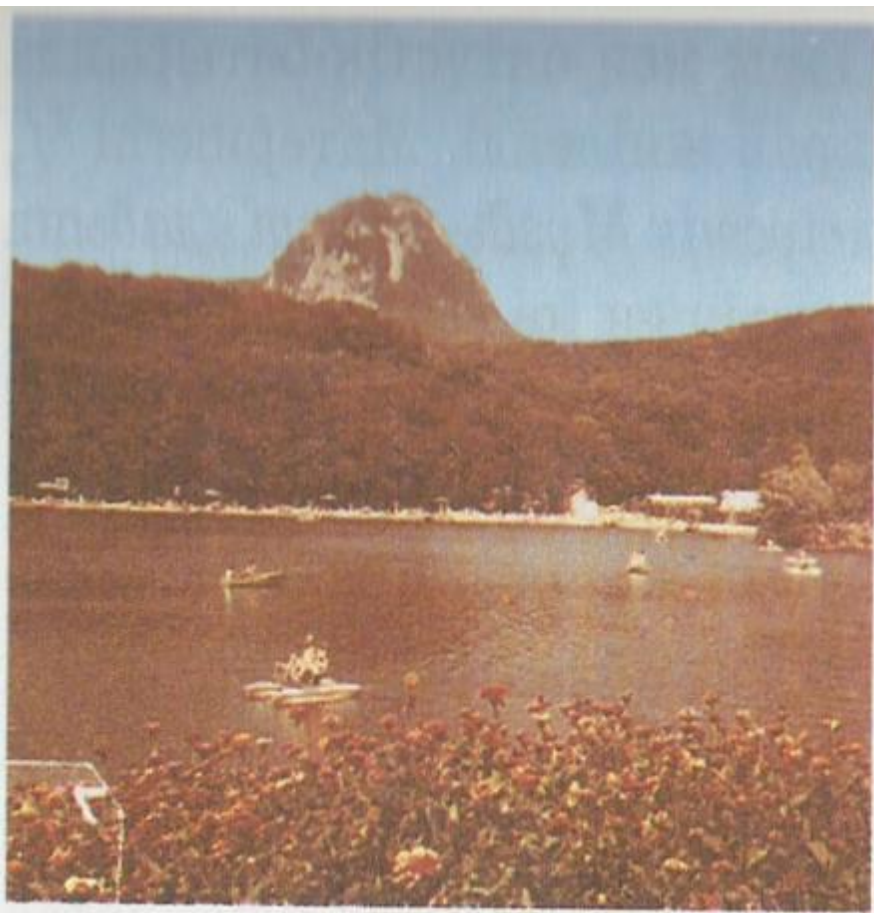
Еуразияның ішкі сулары

1 Сәйкестерін тауып қой.

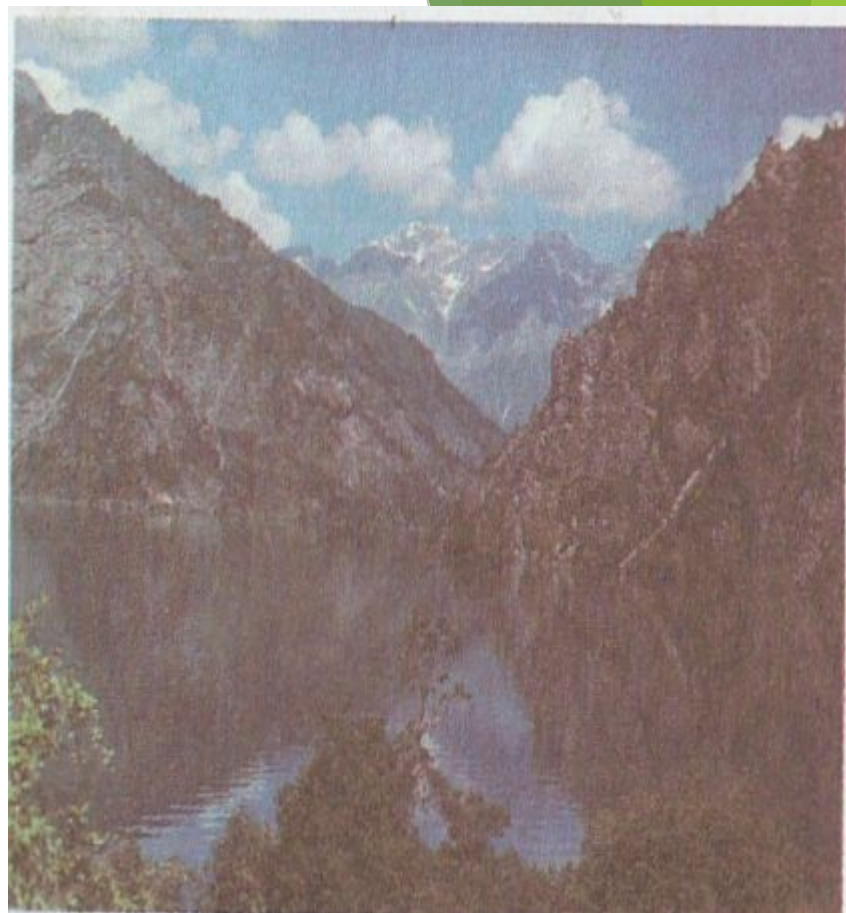
Солтүстік мұзды мұхит алабы	Атлант мұхиты алабы	Тынық мұхит алабы	Үнді мұхиты алабы	Ішкі ағыстар алабы

- 1) Брахмапутра;
- 2) Висла;
- 3) Рейн;
- 4) Индигирка;
- 5) Печора;
- 6) Орал;
- 7) Сырдария;
- 8) Меконг;
- 9) Инд;
- 10) Дунай;
- 11) Янцзы;
- 12) Евфрат;
- 13) Ертіс;
- 14) Енисей.

Байкал көлінің жалғасы

Зайсан көлі

2. Еуразияның физикалық картасын пайдалана отырып, кестені толтыр.

АЛАПТАР	ӨЗЕНДЕР	БАСТАУЛАР	САҒАЛАРЫ	ҚОРЕКТЕНУ ТҮРЛЕРІ	ӨЗЕН РЕЖИМІ
СОЛТҮСТІК МҰЗДЫ МҰХИТ АЛАБЫ	Обь				
	Ангара				
	Лена				
АТЛАНТ МҰХИТЫ АЛАБЫ	Днепр				
	Дон				
	Сена				
ТЫНЫҚ МҰХИТ АЛАБЫ	Хуанхэ				
	Сунгари				
	Амур				
ҮНДІ МҰХИТЫ АЛАБЫ	Ганг				
	Тигр				
ІШКІ АҒЫСТАР АЛАБЫ	Эмудария				
	Еділ				
	Тарим				

3. Мәтінді толықтыр.

Ішкі ағыстар алабы материктің қамтиды..... мұхиты алабының өзендері ластануға көп бейім..... мұхиты ала.....қоректену артықшылықтарына ие, бұл..... желдердің әсеріне байланысты. Жазғы жауын-шашындарда Үндімұхиты алабындағы.....өзендерді қоректендіреді. Еуразияның өзен жүйесін құруда ықпал ететін.....аумақтар,..... және.....

4. «Өзендер» сандық диктанты. Осы өзендердің бірін аниасын анықта.

- 1) Дунай;
- 2) Багьае Дьнна;
- 3) Инд;
- 4) Нева;
- 5) Сырдария;
- 6) Янцзы.

БАТПАҚ				МҰЗДЫҚТАР				КӨЛДЕР			

5. Кестедегі бос орындарды толтыр.

КӨЛДЕР ТҮРІ	КӨЛ АТАУЫ	ТҰЗДЫ / ТҰШЫ
ТЕКТНИКАЛЫҚ	Байкал, Женева,	
МҰЗДЫҚ	Онега, Веттерн,	
ҚАЛДЫҚ	Каспий, Арал,.....,	
АҒЫНДЫ (картадан анықта)		Қандай өзен ағып шығады?
АҒЫНСЫЗ (картадан анықта)		

БАҒА:

Еуразияның табиғат зоналарының орналасуы

1. Есіңетүсір! Топырақ дегенімізне?.....

Топырақ туралы ғылымның негізін салушы-орыс ғалымы

Д.Н. Коссович (1846-1903). Ол топырақтың құрамын (түсіне байланысты) анықтады және топырақтың зоналар немесе белдеулер құрайтынын ашты.

2. Табиғат зоналарының картасын пайдалана отырып, Еуразияның табиғат зоналарының 80° шығыс бойлық бойымен солтүстіктен оңтүстікке қарай таралу ретін анықта. Бұлай таралудың себебін көрсет.

БАҒА:

Еуразияның табиғат зоналары

I. Оқулық мәтіні мен атлас картасын пайдалана отырып керекті мәліметтерді ала отырып кестені толтыр. Көрсетілген жерлерге сәйкес жапсырмаларды пайдалан.

Арктикалық шөл

Жануарлары

Тундра және **орманды** тундра

?

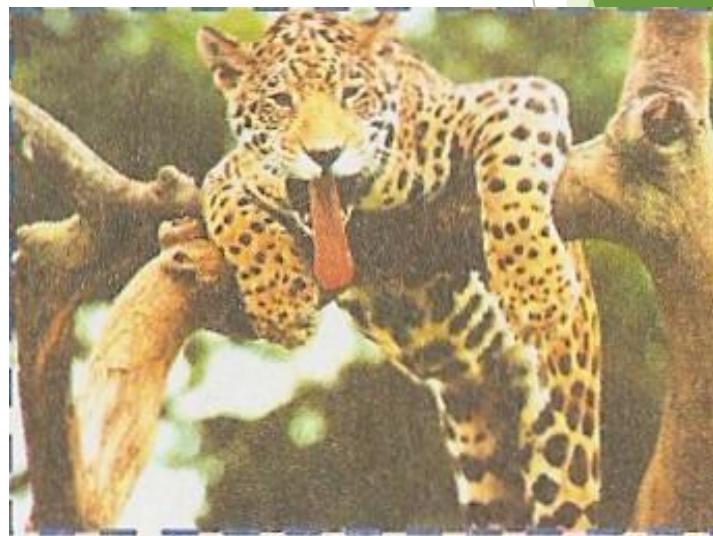
орманды дала және дала

Жануарлары

Экваторлық ылғалды ормандар

2. Өткен ғасырдың басындағы және қазіргі кездегі тундраның шаруашылық тұрғысынан пайдаланылуына талдау жаса. «Сергек Субарктика» бүгінгі таңда өзін қалай сезінеді? Осы айтылғандардан қандай қорытынды шығаруға болады?.....

3. «Еуразияның табиғат зоналары» кестесінен себеп-салдарлық байланысты көрсет.

Табиғат зоналары		Халқының кәсібі		Жауаптары
А	Тундра	1	Терісі бағалы аңдарды аулау, мал шаруашылығы, зығыр және қара бидай өсіру	А-
Ә	Тайга	2	Бидай, қант қызылшасы, жүгері, күнбағыс өсіру	Ә-...
Б	Далалар	3	Морждар мен итбалықтар аулау, бұғы өсіру	Б-
В	Шөлейт және шел алқаптар	4	Қой, түйе, ешкі асырау, ал өзен жайылмаларында - қарбыз өсіру	В -

Уссурий жолбарысы.

Саңырау кұр.

Зубр.

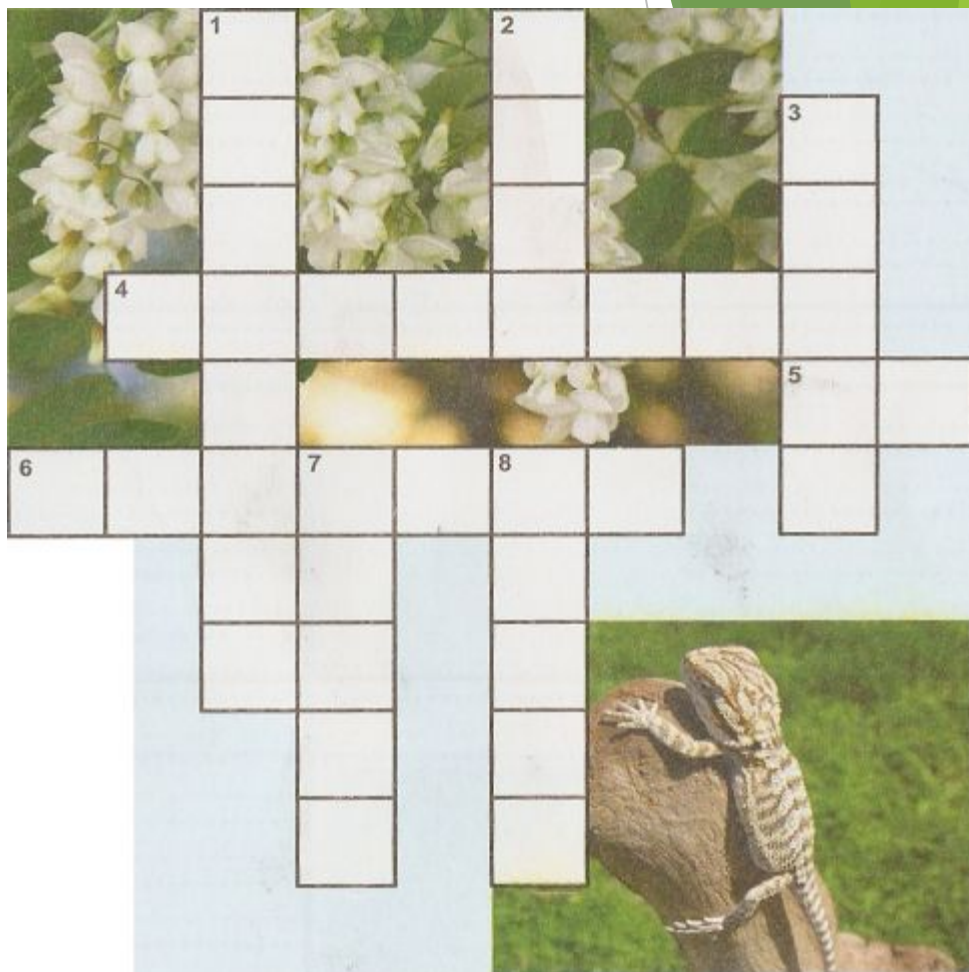
4. Сөзжұбақты шеш.

▶ Көлденеңінен.

- ▶ 4. Шөлде өсетін қатты ағаш.
- ▶ 5. Ірі жыртқыш аң.
- ▶ 6. Сүйек қабығы бар жануар.

▶ Тігінен.

- ▶ 1. Ағашта жүретін мысық тектес жыртқыш аң.
- ▶ 2. Шөлге шыдамды жануар.
- ▶ 3. Бауырымен жорғалаушы.
- ▶ 7. Қара дақтары бар, мысық тұқымдасқа жататын жыртқыш аң.
- ▶ 8. Есек пен жылқының туысы, тағы аң.

Еуразияның халқы және елдері

1. Сұрақтарға жауап бер.

а) Еуразия материгінде халық саны қанша?.....

Ә) Еуразия материгінде орналасқан қандай елдер халқының саны жағынан 1-ші және 2-ші орында тұр?.....

2. Еуразия аумағында халықтың әркелкі

қоныстануына әсер ететін факторларды

берілген тізімнен тауып көрсет.

- табиғи
- әлеуметтік-экономикалық
- халықтың тілдік
- демографиялық
- мемлекеттік құрылымы
- тарихи

3. Халықтың тығыздығы. Әлем халықтары. Нәсілдер» картасын пайдалана отырып, мыналарды анықта:

а) Еуразияның қай бөлігінде халықтың қоныстану тығыздығы анағұрлым жоғары?....

ә) Еуразияның қандай аудандарында халық сирек қоныстанған?.....;

б) Еуразия материгінде халық қоныстанбаған

аумақтар бар ма?.....

4. Еуразия аумағында өмір сүретін халықтардың астын сыз.

АРАБТАР

АВСТРАЛИЯЛЫҚТАР

АРАВАКИЛЕР

АМЕРИКАЛЫҚТАР

ШВЕДТЕР

МЕКСИКАЛЫҚТАР

ОРЫСТАР

ҚАЗАҚТАР

ҚЫТАЙЛЫҚТАР

БЕРБЕРЛЕР

НЕМІСТЕР

ЯКУТТАР

5. Дүние жүзінің саяси картасын пайдалана отырып, аумағының ауданы жағынан ең ірі 7 мемлекетті анықта.

1 —.....

2 —.....

3 —.....

4 —.....

5 —.....

6 —.....

7 —.....

6. Сызбаны толтыр.

ЕУАЗИЯ ЕЛДЕРІ (МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰРЫЛЫМЫНА ҚАРАЙ)

.....

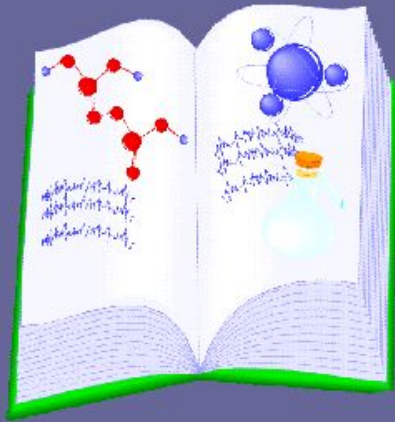
.....

.....

.....

7. Сипаттамасына қарап, астананы және оның қай мемлекетте орналасқанын анықта.

АСТАНА СИПАТТАМАСЫ	МЕМЛЕКЕТ	АСТАНАСЫ
<p>Кішкентай, таза қала. Мұнда 101 мың адам тұрады, ол Факсафлоун шығанағының жағалауында орналасқан. Қала теңізден соғатын желден қорғанбаған, сондықтан көшелерді бойлай арқандар тартылған, жаяу адамдар серуен кезінде солардан ұстап жүреді. Бұл ел сыртқы саудаға өте көп мөлшерде балық шығарады.</p>		
<p>Еуропа астаналарының ішіндегі ең көне қаланың бірі, оған 1000 жыл болған. Қаланың аты орыс тіліне аударғанда «сауда айлағы» дегенді білдіреді. Теңіз айлағында Андерсеннің атақты ертегісіндегі су періштесінің тас үстінде ойланып отырған қала мүсіні бар.</p>		
<p>Елдің ең ірі қаласының бірі, ашық аспан астындағы мұражай. Оның аумағында көненің ең үлкен құрылысының бір - Коллизей, айбынды Пантеон храмы, Ватикан мемлекеті орналасқан.</p>		
<p>Қала Лозельв өзенінің оң жағалауында 1000 жылдай уақыт бұрын тұрғызылған. Ірі порттың бірі. Оның төңірегінде шаңғышылардың халықаралық жарыстары өтетін әлемге әйгілі Холменколлен төбешігі орналасқан.</p>		
<p>Бұл қала Виела өзенінде орналасқан. Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде ол түгелге жуық қираған. Оны сақталған сызбалар мен фотосуреттерге қарап қалпына келтірген. Мұнда Николай Коперник пен Адам Мицкевичтің ескерткіштері бар, мұнда Шопен жерленген.</p>		

Біз ... есімізге сақт аймыз!

- **Оқығанымыздың-----10 %**
- **Ест ігеніміздің-----20 %**
- **Көргеніміздің-----30 %**
- **Айт қанымыздың-----80 %**
- **Айт ып іст егеніміздің-----90 %**

Үйге тапсырма

Сұрақтар мен тапсырмаларға жауап беру.

